

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Published by

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

Kış 2021/ 8-4

<https://doi.org/10.46868/atdd.172>

Müellifi Bilinmeyen Bir Münşeât Mecmûası Örneği

Bilal Elbir*

ORCID: 0000-0002-8865-1240

Sena Çelik**

ORCID: 0000-0002-7086-4694

Öz

Klasik Türk edebiyatında nazmın gölgesinde kalan nesrin daha etkili bir ifade kazanması için zaman içinde sanatlı ifadeler ve nesirde ahengi sağlayan sec'î kullanımı artarak nesir dili şiire yaklaştırılmış ve böylece inşâ geleneği ortaya çıkmıştır. İnşâ geleneği çerçevesinde yazılan metinler ve bu metinlerin toplandığı eserler de münşeât terimiyle ifade edilmiştir. Bu çalışmanın da asıl konusunu XVIII. yüzyılda yazılan bir münşeât mecmûası oluşturmaktadır. Ele alınan mecmûanın ismine ve müellifine dair bir bilgiye rastlanmamaktadır. Ayrıca eserin yazılış tarihine dair bir temmet kaydı olmamakla birlikte mektup sonlarında yer alan 1210 tarihi eserin XVIII. yüzyılda yazıldığını düşündürmektedir. 22 varaktan oluşan eserin ilk başlığında mektup yazmak için gerekli olan bilgiler özet mâhiyetinde verildikten sonra mektuplara geçilmiştir. 26 mektuptan oluşan eserde; mektupların 5'i husûsî, 21'i resmî mektuptur. Resmî mektupların, temessük, tezkire, arz-ı hâl, tahrîrât ve arıza/kâime türlerinde yazılması metne çeşitlilik katmıştır.Çalışmada öncelikle literatür taraması sonucu elde edilen bilgiler ışığında klasik Türk edebiyatında inşâ ve münşeât kavramlarından ve münşeât mecmûalarından kısaca bahsedilmiş daha sonra münşeât mecmûası ele alınmıştır. Edebiyat tarihi açısından büyük öneme sahip eğitici-öğretici metinlerden biri olan münşeât mecmûalarının öneminin ortaya konulması amacıyla ele alınan mecmûanın öncelikle muhtevâsı üzerinde durulmuş daha sonra transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnşâ, Münşeât, Münşeât Mecmûası, Mektup.

Gönderme Tarihi: 03/11/2021

Kabul Tarihi:20/12/2021

*Dr. Öğretim Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Edebiyat Bölümü, Manisa- Türkiye, bilal.elbir@hotmail.com

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Edebiyat Bölümü, Manisa- Türkiye, senacelik@live.de

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Elbir, Bilal- Çelik, Sena. " Müellifi Bilinmeyen Bir Münşeât Mecmûası Örneği." *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8-4, 2021, ss.1622-1649.

An Example of a Münşeât Mecmûa With An Unkown Author

Bilal Elbir*

ORCID: 0000-0002-8865-1240

Sena Çelik**

ORCID: 0000-0002-7086-4694

Abstract

For the prose to gain a more efficient expression in classical Turkish literature, the use of artistic expressions and sec'i, which provides harmony in prose, has increased and prose language brought closer to poetry, and thus the prose tradition emerged. The texts written within the framework of the prose tradition and the works in which these texts are collected are also expressed with the term münşeât. The main subject of this study is a munşeât mecmua written in the 18th century. There is no information about the name and author of the mecmua. In addition, although there is no temmet record regarding the writing date of the work, the 1210 historical works at the end of the letter are thought that were written in the 18th century. In the first title of the work, which consists of 22 leaves, the information required for writing a letter is given in the summary form, and then the letters are started. In the work consisting of 26 letters; 5 of the letters are private letters and 21 of them are official letters. The writing of official letters in the types of temessük, tezkire, arz-ı hal, tahrirat, and arıza/kaime added variety to the text. In the study, first of all, in the light of the information obtained as a result of the literature review, the concepts of construction and münşeât in classical Turkish literature and münşeât mecmuas will be briefly mentioned, and then the münşeât mecmuas will be discussed. In order to reveal the importance of münşeât mecmuas, which is one of the educational-instructional texts with great importance in terms of our literary history, first of all, information about the content of the mecmua will be given, and then the transcribed text will be given.

Keywords: İnşâ, Münşeât, Münşeât Mecmûası, Letter

Received Date: 03/11/2021

Accepted Date: 20/12/2021

*Assistant Professor, Manisa Celal Bayar University, Department of Literature, Manisa- Turkey, bilal.elbir@hotmail.com

**Acunpaam, Manisa Celal Bayar University, Department of Literature, Manisa- Turkey, senacelik@live.de

You can refer to this article as follows:

Elbir, Bilal- Çelik, Sena. ‘‘ Müellifi Bilinmeyen Bir Münşeât Mecmûası Örneği.’’*Academic Journal of History and Idea*, 8-4, 2021, pp.1622-1649.

Пример неизвестного журнала Münşeât

Билал Эльбир*
ORCID: 0000-0002-8865-1240

Сена Челик**
ORCID: 0000-0002-7086-4694

Резюме

Чтобы проза получила более эффективное выражение в классической турецкой литературе, было увеличено использование художественных выражений, а язык прозы был приближен к поэзии. Тексты, написанные в рамках традиции и произведения, в которых они собраны, также выражаются термином муншеат (münşeât). Основным предметом исследования является журнал муншеат (Münşeât) написанный в XVIII веке. Нет информации об имени и автор, кроме того, хотя нет никаких записей о дате написания произведения, 1210 исторических сочинений в конце писем предполагают, что они были написаны в XVIII веке. В первом названии работы, состоящем из 22 листов, информация, необходимая для написания письма, дана в кратком виде, а затем начинаются письма. В работе, состоящей из 26 писем, 5 писем - частные, 21 - официальные. Написание официальных писем в типах темессюк, тезкире, снабжение-и хал, тахрират и ариза / кайме добавило разнообразия тексту. В исследовании, прежде всего, в свете информации, полученной в результате обзора литературы, были кратко упомянуты понятия затворничества в классической турецкой литературе. Чтобы продемонстрировать важность отдельных текстов, которые являются одним из учебно-просветительских текстов, имеющих большое значение с точки зрения истории литературы, сначала было подчеркнуто содержание меджмуа (mecmuâ), а затем приведен текст стенограммы.

Ключевые слова: мюншеят, мюншеят меджмуа, письмо.

Получено: 03/11/2021

Принято: 20/12/2021

*Доцент, Университет Маниса Джелал Баяр, факультет литературы, Маниса, Турция, bilal.elbir@hotmail.com

**Аспирант, Университет Маниса Джелал Баяр, Факультет литературы, Маниса, Турция, senacelik@live.de

Ссылка на статью:

Elbir, Bilal- Çelik, Sena. ‘’ Müellifi Bilinmeyen Bir Münşeât Mecmûası Örneği.’’ *академическая история и мысль*, 8-4, 2021, сс.1622-1649.

Giriş

Bir sanat dalı olarak edebiyatta, duygu ve düşüncelerin aktarılmasında nazım ve nesir olmak üzere iki yol vardır. Klasik Türk edebiyatı geleneği içinde de başlangıçtan itibaren varlığını devam ettiren bu iki anlatım biçiminden nazım, dâimâ nesirden üstün görülmüştür. Mengi, nazımın üstünlüğü karşısında nesrin varlığını devam ettirebilmesi, metni zenginleştirmek ve etkili bir anlatım ortaya koymak için nesre şiirin dahil edildiğini belirtir. Daha sonra nesir dilinin hüner gösterme amacıyla şiire yaklaştırıldığını ifade eden Mengi, nesirdeki bu süslü ifade şeklinin “inşâ”yı oluşturduğunu belirtmiştir.¹

Arapça neşe’e kökünden türetilen inşâ kelimesi sözlükte; yapma, yapılma, vücûda getirme, icât etme ve yaratma anlamlarının yanında kaleme alma, nesir yazı, mektup yazma ve iyi yazılmış yazı örnekleri gibi anlamları da ihtivâ etmektedir.² Durmuş, kelimenin “kurmak, üretmek ve yazmak” anlamlarından hareketle terimleşerek “resmî ve özel yazışmaların belirli bir usule göre yapılmasının inceliklerini ve mektup yazma sanatını ifade eden bir terim” olduğunu ve bu sanatı konu edinen disipline “ilmü’l-inşâ”, bu disipline göre yazılan metinlere de “münşeât” adı verildiğini ifade etmiştir.³

İnşâ kelimesi ile aynı kökten gelen münşeât kelimesinin literatürdeki karşılığı ise bazı araştırmacılar tarafından şu şekilde verilmektedir:

*“Münşilerin yazdıkları tumpuraklı nesir ve bunların topluca bulunduğu mecmua veya kitab”.*⁴

*“Münşeât tabiri, inşa ilminin kaidelerine göre yazılan nesir yazılarına denmektedir. Ayrıca inşa ilmiyle ilgili öğretici bilgilerin bulunduğu, süslü ve sanatlı inşa örneklerinin, daha ziyade mektup türü güzel yazıların yer aldığı mecmualar demektir”.*⁵

¹ Mine Mengi, “Eski Türk Edebiyatında Nesir: Gelişimi ve Kaynakçası”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S.10, İstanbul 2007, s.43.

² Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2012, s.507; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993, 2:73; Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2001 s.177.

³ İsmail Durmuş, “İnşâ”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 22, TDV Yayınları, İstanbul 2000, s.334.

⁴ Tâhirü’l-Mevlevî, *Edebiyat Lügati*, (nşr. Kemâl Edib Kürkçüoğlu), İstanbul 1994.

⁵ Halil İbrahim Haksever, “Münşeât Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz İçin Önemi”, *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, S.10, İstanbul 2000, s.66.

“Sözlükte “düz yazı, nesir” anlamındaki inşâ masdarından türeyen münşeât kelimesi münşî adı verilen, devlet teşkilâtı bünyesindeki divan, kalem ve ketebe gibi resmî dairelerde çalışan nişancı, tevkî yahut küttâbların yazdığı çoğu musanna resmî yazılarla mektuplar yanında şair ve edebiyatçıların kaleme aldığı her çeşit sanatlı düz yazıya ve bu yazıların toplandığı kitaplara ad olmuştur”.⁶

Yapılan açıklamalarda görüldüğü gibi münşeât hem süslü nesri hem de bu tarzda yazılmış mektupları ifade eden bir terim olmakla birlikte bu tür eserlerin toplandığı mecmûaların adlandırılması için de kullanılmaktadır. Bu mecmûalarda, kâtiplere ve ilgililere inşâ ilmînin kurallarıyla ilgili bilgilerin yanı sıra bu ilme göre hazırlanmış mektup örnekleri ve gerçek mektupların sûretleri de yer almaktadır.

Gültekin, münşeât mecmûalarını iki şekilde sınıflandırmaktadır:

1. “Kuramsal içerikli münşeât mecmûaları olup inşâ yazmaya yeni başlayanlara, merâsim, âdâb-ı muhâtabât, yazı şekilleri ve edevâtını öğretmek amacıyla kaleme alınmış veya derlenmiştir”
2. “Mektup örneği içerikli münşeât mecmûaları olup derleme münşeâtlar ile tanınmış şairlerin kendilerine ait mektup sûretlerini bir araya getirmeleriyle oluşturdukları münşeâtlar olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır”.⁷

Çalışmada da ele alınan münşeât mecmûası, derleme mektuplardan oluşturulmuş bir eserdir. Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi’nde 001858 numarada kayıtlı olan eser, husûsî ve resmî mektup sûretlerinden meydana gelmiştir. Çalışmada öncelikle eserin muhtevâ özelliklerine sonra da metnin transkripsiyonlu yazımına yer verilmiştir.

1-XVIII. Yüzyıldan Bir Münşeât Mecmûası ve Muhtevâ İncelemesi

Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi’nde 001858 numarada kayıtlı olan eserin, ismine ve müellifine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. İstinsah tarihi konusunda da herhangi bir bilgi bulunmayan eserde yer alan mektupların 1210 tarihli olması sebebiyle eserin XVIII. yüzyılda yazıldığı düşünülmektedir. 22 varaktan oluşan eserin, zahriyesinde mektup örneklerinden oluşan dağınık notlar bulunmaktadır. Metin, 1b varağından 22a varağına kadar devam etmekte olup son varakta yer alanlar taslak mektup şeklindedir. Divânî

⁶ Mustafa İsmet Uzun, “Münşeât”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 32, TDV Yayınları, İstanbul 2006, s.18.

⁷ Hasan Gültekin, “*Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihi Gelişim-Kuram-Sözlük ve Metin*”, Doktora Tezi, Ankara 2007, s.236-237.

hattıyla yazılan eserin son iki varağı hariç bütün varakları on bir satırdan oluşmaktadır. Eserde yer alan 26 mektubun 5'i husûsî, 21'i ise resmî mektuptur. 22a varağından sonra yer alan taslak mektuplar da resmî mektup grubunda olmakla birlikte metinden bağımsız olarak kaleme alındığından değerlendirmeye alınmamıştır.

Metnin “Hâzâ inşâ’-i cedîd-i elkâb bu minvâl üzre silk-i mestûr u keşîde böyle tahrîr olunur” adlı ilk başlığında müellif, inşâ ilmini öğrenmek isteyenler için bir yadigâr bırakma isteğinden dolayı eseri kaleme aldığı belirtmiştir. Daha sonra kâtipler için mektup yazmada kullanılacak malzemelerden ve usûllerden kısaca bahsedilmiştir. Buna göre bir kâtibin yani mektup yazacak kişinin öncelikle kalemini uzun kesmesi ve tıraşlarını keskin tutması gerektiği ifade edilmiştir. İlme saygıdan dolayı mektup yazan kişinin kalem ve kâğıt malzemelerini ayakaltına koymaması gerektiği ve mektuba başlamadan evvel besmele niyetinde kâğıdın başına “Hû” ismini yazması gerekmektedir. Mektup tamamlandıktan sonra ise ayıplama ve kınamaya müsaade vermemek için baştan sona okuyarak yanlışlar düzeltilmelidir. Mektubun sonunda ise tarih ve imza koymak gerektiği ve imzada nokta kullanmamak gerektiği belirtilmiştir. Üslûba dair verilen tek bilgi ise alt tabakadan yüksek zümreye mektup yazımında sözü fazla uzatmamak gerektiğidir. Görüldüğü üzere burada giriş mahiyetinde yüzeysel bilgiler verilmiş söz uzatılmadan mektuplara geçilmiştir.

İnşâ ilminin öğrenilmesi uzun yıllar alacağından husûsî veya resmî mektup yazmak isteyenlere yardımcı olmak ve kolaylık sağlamak adına gerek gerçek mektupların sûretleri gerekse örnek mektuplar bu tür mecmûalarda toplanmıştır. Elimizdeki mecmûada yer alan mektuplarda verilen bilgiler teyit edilememekle birlikte başlıklarda sûret olarak belirtilmesinden dolayı çalışmada bu şekilde ifade edilmesi uygun görülmüştür.

Metinde yer alan mektup sûretleri ve bulunduğu yerler şu şekildedir:

Sıra	Varak No	Mektup Başlıkları
1	3a	Paşalara ‘arz-ı hâl bu minvâl üzre tahrîr olunur
2	3b	Sûret-i mektûb oğlundan pederine bu minvâl üzre tahrîr olunur
3	4b	Oğlundan vâlidesine mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur
4	5a	Vâlidesinden oğluna mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur
5	5b	Etbâ’ından efendisine mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur

6	6b	Efendisinden etbâ'ısına mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur
7	7a	Akrândan akrâna kâ'ime sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur
8	9a	Akrândan akrâna mektûb sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur
9	10b	Cizye -i iltizâm temessüki bu minvâl üzre tahrîr olunur
10	12a	Efendi olanlara mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur
11	12b	Tarla temessüki sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur
12	13a	İltizâm temessüki sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur
13	14a	Hân-ı iltizâm temessüki sûreti bu minvâl üzre [tahrîr olunur]
14	14b	Deyn temessüki sûreti bu minvâl [üzre] tahrîr olunur
15	15a	Deyn temessüki sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur
16	15b	Kışlak temessüki sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur
17	16a	İltizâm temessüki sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur
18	17b	Kat'-i 'alâka sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur
19	18a	Celeb-keşân temessüki sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur
20	19a	Nüzl tahvîli sûreti bu minvâl [üzre] tahrîr olunur
21	19a	İltizâm temessüki sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur
22	20a	Yeni bâğ dikmek için temessük bu minvâl üzre tahrîr olunur
23	20b	Babasından oğluna mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur
24	21b	İspence tezkire sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur
25	22a	Başlıksız
26	22a	Başlıksız

2-Husûsî Mektuplar

Aile, akraba, sevgili, dost vb. arasında haberleşmeyi sağlayan duygu ve düşüncelerin samimi bir şekilde aktarıldığı mektuplar husûsî mektuplardır. Husûsî mektupların en önemli özelliği sade ve anlaşılır bir ifade biçiminin olmasıdır. Bununla birlikte bu mektuplar her ne kadar kişiye özel de olsa münşeât geleneği çerçevesinde yazım kurallarını barındırmak

zorundadır. Bir mektupta olması gereken davet, elkâb ve duâ formülleri ile mektubun yazılış sebebini belirten metin ve muhâtaba karşı duyguları ifade eden hâtîme bölümleri, son olarak ise tarih ve imza gibi ayrıntılar husûsî mektuplarda da bulunmak zorundadır.

Mektup türleri husûsî ve resmî olarak ayrılmakla birlikte muhtevâsına göre de isimlendirilmektedir. Örneğin doğum ve düğün gibi güzel olaylar için yazılan husûsî mektuplar tebrik-nâme, ölüm için yazılan mektuplar taziyet-nâme, bir iyiliğe karşı yazılan mektuplar teşekkür-nâme, bir şey istemek için yazılan mektuplar talep-nâme ve özlem duygularının ifade edildiği, hâl hatırın sorulduğu mektuplar muhabbet-nâme/şevk-nâme olarak adlandırılmaktadır.⁸ Bu çalışmada yer alan husûsî mektup sûretleri de birer muhabbet-nâme/şevk-nâme örneği olup “*Sûret-i mektûb oğlundan pederine bu minvâl üzre tahrîr olunur*”, “*Oğlundan vâlidesine mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur*”, “*Vâlidesinden oğluna mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur*”, “*Efendi olanlara mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur*” ve “*Babasından oğluna mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur*” başlıklarını taşımaktadır.

Bu mektuplarda davet rûknüne yer verilmemekle birlikte “Sa’âdetlü mezîd-i mekremetlü meveddetlü peder-i e’azz-ı ekremim efendim sultânım”, “İffetlü ‘ismetlü şefkatlü vâlîde’-i ‘azîzim karîn-i hazretleri” ve “Fazîletlü semâhatlü re’fetlü efendim sultânım efendi hazretleri” gibi elkâb cümleleri yer almaktadır. Muhâtabın konumuna uygun düşen hitap cümlelerinden sonra dua bölümüne yer verilmekte olup “hıfz-ı Bârîde müstedâm-ı ‘ömr-ile kâm-yâb olmakdan hâlî olmayasız” ve “vücûd-ı şerîflerin ekdâr-ı kevniyyeden masûn ve me’mûn olmaları” gibi ibarelerle muhâtaba dua edilmekte ve ondan dua istenmektedir.

Dua bölümünden sonra yer alan metin bölümünde muhabbet-nâme türüne uygun olarak özlem duygularından bahsedilerek hâl hatır sorulduktan sonra yakın akraba ve dostlardan selamlar iletilmiştir. Bu bölümde, özlem ve kavuşma arzusunun ifadesi, muhâtabın hâl ve hatırının sorulması dışında özel bilgilerin ya da konuların pek fazla yer tutmadığı görülmektedir. Muhabbet-nâme türüne uygun olarak duyguların ağırlıklı yer aldığı bu mektuplarda, özel olarak dikkat çekilebilecek noktalar ise “*Efendi olanlara mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur*” başlıklı mektup sûretinde yer alan muhâtaba hediye olarak gönderilen bir kutu kabak helvasından bahsedilmesi ve “*Babasından oğluna mektûb bu minvâl üzre tahrîr*

⁸ İbrahim Çetin Derdiyok, “*XV. Yüzyıl Şairlerinden Mesîhî’nin Gül-i Sad-Berg’i*”, Doktora Tezi, Adana 1994; Recep Gökçe, “*Eski Türk Edebiyatında Mektup ve Bir Mecmû’a-i Münşeât (İnceleme-Metin-Tıpkı Basım)*”, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006; H. Gültekin, a.g.t.

olunur” başlıklı mektup sûretinde yer alan muhâtabın talebinin yerine getirileceğine dair bilgilerdir.

Mektubun son bulunduğu hâtîme bölümünden sonra ise tarihe ve mektup sahibinin ismine yer verilmiştir. Husûsî mektuplarda genellikle imza bölümüne yer verilmemekle birlikte metnin 20b varağında yer alan “*Babasından oğluna mektûb bu minvâl üzere tahrîr olunur*” başlıklı mektupta imza bölümüne yer verilmesi de dikkat çekmektedir.

3-Resmî Mektuplar

Halkın devlet dairelerine ya da doğrudan devlet adamlarına gönderdikleri yazılar ve devlet adamları tarafından halka gönderilen yazılar ile devlet adamlarının birbirlerine gönderdikleri yazılar resmî mektup türüne girmektedir. Husûsî mektuplarda olduğu gibi resmî mektuplar da kendi içinde; yazana, yazılana, konu ve talebe göre türlere ayrılmakta ve buna göre adlandırılmaktadır. Metinde yer alan resmî mektup sûretlerini de sınıflandırmak gerekirse 21 mektup sûreti içinde; on üç temessük, üç tezkire, ikişer tahrîrât ve arîza/kâime sûreti ile bir arz-ı hâl sûreti vardır.

“*Cizye -i iltizâm temessüki bu minvâl üzere tahrîr olunur*”, “*Tarla temessüki sûreti bu minvâl üzere tahrîr olunur*”, “*İltizâm temessüki sûreti bu minvâl üzere tahrîr olunur*”, “*Hân-ı iltizâm temessüki sûreti bu minvâl üzere [tahrîr olunur]*”, “*Deyn temessüki sûreti bu minvâl [üzre] tahrîr olunur*”, “*Deyn temessüki sûreti bu minvâl üzere tahrîr olunur*”, “*Kışlak temessüki sûreti bu minvâl üzere tahrîr olunur*”, “*İltizâm temessüki sûreti bu minvâl üzere tahrîr olunur*”, “*Kat ‘-i ‘alâka sûreti bu minvâl üzere tahrîr olunur*”, “*Celeb-keşân temessüki sûreti bu minvâl üzere tahrîr olunur*”, “*Nüzl tahvîli sûreti bu minvâl [üzre] tahrîr olunur*”, “*İltizâm temessüki sûreti bu minvâl üzere tahrîr olunur*” ve “*Yeni bâğ dikmek için temessük bu minvâl üzere tahrîr olunur*” başlıklı mektup sûretleri temessük türünde yazılmış mektuplardır. Temessük, “bir borcun ödenmesinin kabul edilmesi, birşeyin teslim alındığının gösterilmesi gibi hususlarda karşı tarafa verilen bir nevi senedir”.⁹ Metinde yer alan mektup sûretlerinde de bir bölgenin iltizamının belli zaman aralığında bir şahsa verilmesi, bir tarlanın, kışlağın veya hanın verilmesi, borç alındığına ya da borçların ödendiğine ve vergilerin tahsil edilmesine dair bilgiler yer almaktadır. Bu mektuplarda diğer türlerde olduğu gibi elkâb formülleri yer almamakta “*Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki*” gibi kalıp cümlelerle giriş yapılarak hemen asıl mevzûya geçilmektedir. Metin kısmında ödenen borcun veya alınan borcun miktarı, iltizamı verilen bölgenin ne kadar süreyle verildiği ve verilen malın ücreti gibi

⁹ Mübahat Kütükoğlu, “*Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*”, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1994, s.281.

detaylar, konunun anlaşılmasına engel olacak ifadeler kullanılmadan ve söz uzatılmadan belirtilmektedir.

Temessük örneklerinde, Osmanlı vergi hukuku içerisinde yeri olan birçok verginin ismi geçmektedir. İспенç, bâgât, kovan, çift, bennâk, mücerred, arûsâne, gerdek, hamr ve şıra, ağıl ve otlak, kışlak ve yaylak, ispençe-i gebrân, ispençe-i ketân, ispençe-i besâtin zikredilen vergilerdendir.¹⁰ Bu mektuplarda geçen ispenç vergisi gayrimüslimlerden alınan bir vergi özelliği taşıırken, diğerlerinin zirâî mahsûller ve hayvanlardan alınan vergileri içerdiği görülmüştür.

Mecmûada yer alan diğer bir resmî mektup türü ise tezkiredir. Tezkire, “Aynı şehir ve kasabada bulunan resmi dairelerin birinden ötekine ve halkın biribirine yazdıkları kâğıt hakkında kullanılır bir tâbirdir”.¹¹ Metindeki “*İspence tezkire sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur*” başlıklı mektup ve son varakta yer alan başlıksız mektuplar tezkire türüne örnek olarak verilmiştir. Bu mektup sûretlerinde davet, elkâb ve dua gibi bölümler bulunmamakta olup “vech-i meşrûha üzre” şeklinde bir kalıp ifadeyle giriş yapılarak belgenin yazılma sebebi sade bir dille ifade edilmiştir. İlk tezkire sûretinde gayri Müslimlerden alınan ispençe vergisinin ödendiğine dair bilgiler yer alırken diğer tezkire sûretleri birbiriyle benzer olup toprak ürünlerinden alınan öşür vergisinin ödendiğini ifade eden bilgiler verilmektedir.¹² Tahrîrât, sözlükte bir dairece yazılan resmî mektup anlamında olup diplomatik olarak ise “merkez daireleriyle vilâyetler ve dış temsilcilikler ve bunların birbirleri arasındaki yazışmalar” olarak ifade edilmektedir.¹³ Alttan üste yazılan bu tür belgelerde kişinin makamına uygun bir elkâb cümlesiyle giriş yapıldıktan sonra “devlet ü ikbâl ve ‘inâyet-i iclâl ile ber-karâr olup” gibi cümlelerle muhâtaba dua edilir. Tahrîrâtlarda söz uzatılmadan sade bir dille mektubun yazılma sebebinden bahsedilip “Bâkî-i kerem devletlü ‘inâyetlü mürüvvetlü efendim sultânım hazretlerininündür” şeklinde bitiş formülleri kullanılarak mektuba son verilir. Metnin, 5b varağında yer alan “*Etbâ ‘ından efendisine mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur*” başlıklı mektup tahrîrât türünde yazılmıştır. Ayrıca 6b varağındaki “*Efendisinden etbâ ‘ısına mektûb bu minvâl üzre tahrîr olunur*” başlıklı mektup bir cevâb-nâme olup ilk mektuba karşılık yazıldığından tahrîrât türü içinde zikr edilmesi uygun görülmüştür.

¹⁰ Ziya Kazıcı, “Osmanlı’da Vergi Sistemi”, Bilge Yayıncılık, İstanbul 2005, s.88-158.

¹¹ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993, 3:491.

¹² Mehmet Erkal, “Öşür”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, TDV Yayınları, İstanbul 2007, s.97; Halil İncılık, “İspence”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 23, TDV Yayınları, İstanbul 2001, s.177.

¹³ F.Devellioğlu, *a.g.e.*, s.1192; M. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.229-230.

Kütükoğlu, kâimenin “bir şeyin yerine geçen” anlamının bulunduğunu ve Osmanlı diplomatiğinde arıza ve tezkire belgelerinin yerine geçtiğini belirtmekte ve kâimelerin üst makamdan alt makama yazılan belgeleri, arızaların ise alt makamdan üst makama yazılan belgeleri ifade ettiğini belirtmektedir.¹⁴ 7a varagında bulunan “*Akrândan akrâna kâ’ime sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur*” başlıklı mektup sûreti de her ne kadar kâime olarak isimlendirilmişse de gönderen ve alıcının durumu göz önüne alındığında bu mektubun bir arıza olduğu düşünülmektedir. Kâime ve arıza türleri arasında gönderen ve alıcının konumu dışında bir fark olmamakla birlikte bu tür belgeler bir konunun hatırlatılması amacıyla yazılmışlardır. Bu mektup sûreti de münşeât geleneğine uygun olarak “Sa’âdetlü mürüvvetlü ‘atûfetlü karındaş-ı vâlâ-şânım sultânım” şeklinde bir elkâb formülüyle başlamış ve arkasından dua bölümü gelmiştir. Giriş mahiyetindeki bu bölümlerden sonra metin bölümünde daha önce muhâtabın talepte bulunduğu revgan-ı sâde yani sade yağ ya da saf süt yağının gönderilememe nedeninden bahsedilmiştir. Ayrıca muhataptan talep edilen, Osmanlı Devleti’nde genellikle günübürlük gezilerde ve saray kadınlarının ulaşımında kullanılan kabini ahşap ve kafesli, renkli süslemelerle bezenmiş koçi arabasının gönderilmesi hatırlatılmaktadır.¹⁵ Mektup “Bâkî hemîşe ‘ömr-i sürûr ber-mezîd bâd” şeklinde muhâtaba güzel dileklerde bulunularak son bulmuştur. Bu türde ele aldığımız diğer bir mektup sûreti ise “*Akrândan akrâna mektûb sûreti bu minvâl üzre tahrîr olunur*” başlıklı mektuptur. İlk mektuba yazılan bir cevâb-nâme olan mektupta elkâb ve dua formüllerinden sonra mektubun yazılma sebebinin bir şey hatırlatmak veya istemek amacıyla değil de hâl hatır sormak için olduğunu metin bölümünden öğrenmekteyiz. Ancak bir önceki mektupta bahsedilen revgan-ı sâdenin, bu mektupta tekrar edilmesinden ve gönderilecek olan yağın miktarının belirtilmesinin istenmesinden dolayı söz konusu mektubun bu türe dâhil edilmesi uygun görülmüştür.

Metnin ilk mektup sûreti olan “*Paşalara ‘arz-ı hâl bu minvâl üzre tahrîr olunur*” başlıklı mektup arz-ı hâl türünde yazılmıştır. Resmî bir belge olarak arz-ı hâller, şikâyet ve isteklerin yerine getirilmesi için her türlü makama ve yetkili kişilere yazılan resmî nitelikli belgeler olarak tarif edilmektedir.¹⁶ Metinde yer alan arz-ı hâl örneğinde de bir alacak durumundan bahsedilmektedir. Mektuba, muhâtaba uygun düşecek elkâb cümleleriyle başlanmış ve hemen sonrasında yaşanan sıkıntıdan bahsedilmiştir. Bu tür mektuplarda söz

¹⁴ M. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.275.

¹⁵ Kıymet İşeri- Serdar Yaşar, “Topkapı Sarayı Müzesi Saltanat Arabalarından Örnekler ve Belgeleme Çalışmaları”, *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, S.82, Ankara 2021, s. 139-155.

¹⁶ Mehmet İpşirli, “Arzuhal”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 3, TDV Yayınları, İstanbul 1991, s.447.

uzatılmadan asıl konuya geçilmekte ve “Emr-i fermân devletlü ‘inâyetlü mürüvvetlü efendim sultânım hazretlerinündür” gibi kalıp ifadelerle mektup sonlandırılmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada, klasik Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan eğitim ve öğretim amacıyla kaleme alınan bir münşeât mecmûası ele alınmıştır. Eserin müellifine ve ismine dair bir bilgi bulunmamakla birlikte temmet kaydına da rastlanmamıştır. Ancak eserde yer alan mektupların 1210 tarihli olmasından dolayı XVIII. yüzyılda yazıldığı düşünülmektedir. Metinde geçen Hasköy, Uzuncaâbâd, Zagra'-i atîk (Eski Zağra) ve Zagra'-i cedîd (Yenice-i Zağra), Soğucak, Paşa ve Fikile gibi köy ve ilçelerin Balkan bölgesinde yer alması mektupların bu bölgede yazılmış olabileceğini göstermektedir.

Eserin ilk başlığında mektup yazarken dikkat edilmesi gereken hususlardan kısaca bahsedilmiş ve daha sonra mektuplara geçilmiştir. Toplamda 26 mektubun yer aldığı eserde, resmî mektuplar çoğunlukta olmakla birlikte özellikle aile bireyleri arasında yazılabilecek husûsî mektuplara da yer verilmiştir. Husûsî ve resmî mektup sûretleri de, kendi içerisinde türlere ayrılmakta olup özellikle resmî mektuplarda ilgililere kolaylık sağlamak için farklı türlerde örnekler verilmiştir. Mektupların müellif tarafından sûret olarak adlandırılması sebebiyle çalışmada da bu şekilde ifade edilmiş; ancak mektuplarda kullanılan kalıp ifadelerin benzerliği ve şahısların teyit edilememesi bu mektupların gerçekleri yerine geçebilecek örnek mektuplar olduğunu düşündürmektedir. Bu mektuplar sade bir dille oluşturulmakla birlikte muhâtabın konumuna uygun olarak elkâb ve dua bölümlerinde süslü ifadeler yer verilmiştir. Münşeât geleneği çerçevesinden bakıldığında mektuplarda davet rüknünün bulunmaması ve bazı bölümlerin atlandığı örneklerin bulunması mecmûanın olumsuz yönlerindedir.

Metnin imlâ özelliklerine bakıldığında ise tutarsızlıklar dikkat çekmektedir. Örneğin gücü, kudreti artsın anlamındaki “zîde kadrühû” kelimesi bazen “zîde kadre” şeklinde yazılmıştır. Müellifin hemze kullanımında da tutarsız davrandığı görülmektedir. Ayrıca metinde ق ve ف harfleri ile bazı ض ve خ harflerinin noktasız olarak yazıldığı gözlemlenmektedir. Metinde dikkate değer diğer hususlar ise; öpücük, öpme anlamına gelen bûs (بوس) kelimesinin pûs (پوس) şeklinde imlâ edilmesi, kelimenin aslında olmayan vokallerin kullanılması ve س-س harfleri ile ح-خ harflerinin birbiri yerine kullanılmasıdır. Müellifin bazı harfleri noktasız yazmasından dolayı ح-خ harflerinde kelimenin aslına uygun olarak transkript edilirken diğer yazım hatalarında metne müdahale edilmemiştir. Hatalı yazımlar dipnotta belirtilirken metin tamiri, “[]” işareti ile gösterilmiştir.

Kaynaklar

- DERDİYOK, İ.Ç., *XV. Yüzyıl Şairlerinden Mesîhî'nin Gül-i Sad-Berg'i*, Doktora Tezi, Adana 1994.
- DEVELLİOĞLU, F., *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2012.
- DURMUŞ, İ., “İnşâ”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 22, TDV Yayınları, İstanbul 2000, ss. 334-337.
- ERKAL, M., “Öşür”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, TDV Yayınları, İstanbul 2007, ss. 97-100.
- GÖKÇE, R., *Eski Türk Edebiyatında Mektup ve Bir Mecmû'a-i Münşeât (İnceleme-Metin-Tıpkı Basım)*, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2006.
- GÜLTEKİN, H., *Türk Edebiyatında İnşâ: Tarihî Gelişim-Kuram-Sözlük ve Metin*, Doktora Tezi, Ankara 2007.
- HAKSEVER, H.İ., “Münşeât Mecmuaları ve Edebiyat Tarihimiz İçin Önemi”, *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, S.10, İstanbul 2000, ss. 65-76.
- İNALCIK, H., “İspence”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 23, TDV Yayınları, İstanbul 2001, ss. 177.
- İPŞİRLİ, M., “Arzuhal”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 3, TDV Yayınları, İstanbul 1991, ss. 447-448.
- İŞERİ, K. ve YAŞAR, S., “Topkapı Sarayı Müzesi Saltanat Arabalarından Örnekler ve Belgeleme Çalışmaları”, *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, S.82, Ankara 2021, ss. 139-155.
- KAZICI, Z., *Osmanlı'da Vergi Sistemi*, Bilge Yayıncılık, İstanbul 2005.
- KÜTÜKOĞLU, M., *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1994.
- MENGİ, M., “Eski Türk Edebiyatında Nesir: Gelişimi ve Kaynakçası”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S.10, İstanbul 2007, s. 43-76.

Münşeât Mecmûası, Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi, 001858.

PAKALIN, M. Z., *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 2, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993.

PAKALIN, M. Z., *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C. 3, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1993.

ŞEMSEDDİN SAMİ, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2001.

TAHİRÜ'L-MEVLEVÎ, *Edebiyat Lügati*, nşr.Kemâl Edib Kürkcüoğlu, Enderun Kitabevi, İstanbul 1994.

UZUN, M., “Münşeât”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 32, TDV Yayınları, İstanbul 2006, ss.18-20.

Metin *****(1b) Hâzâ inşâ'-i cedîd-i elkâb bu minvâl üzre şilk-i¹⁷ meşûr u keşîde böyle taḥrîr olunur**

Bismillâh Celle Celâlühû ve 'âmme nevâluhu ve's-şalâtü ve's-selâm 'alâ Muhammedin 'abdühû ve resûlüh. Pes imdi ma'lûm ola ki inşâ'-i mergûb elkâb-ı cedîd ile taḥrîr ve taṣṭîr olunmuşdur. Bu 'ilmiñ ṭalibine¹⁸ ve bu fenniñ râğıbına bir yâdgâr ve eṣer olmak için 'alâ-ḳaderi'l-ımkân uşûl-i inşâda ve ḳavâ'id-i imlâda mu'teber ve isti'mâl olunan elkâb ve taṣvîrât¹⁹ şilk ü taḥrîr şürû'-ı ibtidâ olundu. İstifâde eyleyenleriñ (2a) luṭf-ı keremlerinden mercûdur ki bu faḳîri du'â-yı ḫayr-ile yâd ve dil-şâd buyuralar. Du'âdan yâd iden Bârî diye cân-ı dilden Ḥaḳ rahmet etsün. **Pes aṣl maḳşûda gelelim ki** evvelâ kâtib olana lâzımdur ki ḳalemini uzun yona ve münḫarif ḳaṭ' eyleye ve ḫâme tıraşlarını keskin ve bükerek ola ve daḫı kâğıd ve ḳalem ḫurdasını ayak altına bırakmadan şaḳına ve daḫı bir kimseye mektûb yazdığı vaḳtde kâğıdıñ bâlâsına ibtidâ Hû ismini taḥrîr ide kim mektûbuñ besmelesidür ve daḫı mektûb yazılıp tamâm olduḳda ibtidâsından intihâsına daḫı bir kerre okuyup gözden geçireler. Eger imlâda bir ḡalaṭ ve inşâda bir saḳaṭ vâḳi' olmuş ise anı ḳalem birle taṣḫîḫ idesiz. Zîrâ (2b) mektûbuñ vardıḳı maḫalde yanlıṣ bulunur. Küllü kâtibün câhilün fehvâsı²⁰ üzre zem u ta'yîb olunmaya ve daḫı mektûb yazılıp tamâm olduḳda âḫirinde itmâm eylediği²¹ maḫalde târîḫi ḳoya ve imzâ ide ve lâkin imzâda nokṭa ḳomaya ve daḫı ednâ kimseden a'lâya mektûb yazdıḳda çok söz yazmaya. Hemân merâm ve maḳşûd ne ise 'alâ vechi'l-ıcmâl taḥrîr ve ifâde ide. Zîrâ taṭvîl-i kelâm etmek merâma mâni'dür ki tafşîle muḫtâcî ola. Ol zamân daḫı şöyle yaza ki her kelâm ḳalîlü'l- lafz ve keşîrû'l-ma'nâ ola ve daḫı mektûbuñ üzerine bir daḫı ismini be-hesâb-ı ebced terḳîm maḫalline vuşûl bulmasına sebebdür. **El-'ârifü bi-yekfîhi'l-işâre**²² muḳtezâsınca ehl-i firâset ve şaḫib-i (3a) kiyâset olanlara bu inşâ kifâyet ider. İçinde her ne ki taḥrîr ve taṣṭîr olunmuş ise cümlesini diḳḳat eyleyüp okuyup ḫıfz itdikle fevâ'id-i keşîre ile müstefîdür ve müşeffâ' olurlar. Vallâhü'l-muvaffaḳ ve'l-müste'ân ve hüve'l-mün'im zi'l-mennü ve'l-iḫsân ḡümme'd-dibâce.

¹⁷ Silk (سلك) kelimesi metin boyunca bu şekilde yazılmıştır.

¹⁸ Tâlib (تالِب) kelimesi vokal kullanılarak yazılmıştır.

¹⁹ Tasvîrât (تصویرات) kelimesi bu şekilde yazılmıştır.

²⁰ Fehvâ (فحوا) kelimesi bu şekilde yazılmıştır.

²¹ Kelime tekrar edilmiştir.

²² “Ârif olana bir işâret kâfidir” anlamına gelen Arapça bir ibâredir.

Paşalara ‘arz-ı hâl bu minvâl üzere taḥrîr olunur

Devletlü ‘inâyetlü mü’rûvvetlü²³ efendim sultânım ḥazretleri şağ olsun ‘arz-ı hâl ḳullarınıñ Eyyüb nâm kimesne yerinde cihet-i ḳarz-ı şer‘î olmaḳ üzere yalnız biñ beş yüz guruş alacak ḥaḳḳım olup üzerine zamm olunan murâbaḥası ile taleb olunduḳda murâbaḥa’ virmezem deyü ‘inâd ve muḥâlefet idüp (3b) bu ḳullarına küllî ḡadr olmaḳın devletlü ‘inâyetlü mü’rûvvetlü efendim sultânım ḥazretlerinüñ keremlerinden niyâz olunur ki çāvüş ḳulları ma‘rifetiyle dîvân-ı hümâyûna ihzâr-ı ḥaḳḳım olan meblaḡ-ı mezbûrı alıvirilmek bâbında fermân-ı şerîfleri niyâz olunur. Emr-i fermân²⁴ devletlü ‘inâyetlü mü’rûvvetlü efendim sultânım ḥazretlerinüñdür.

1210 Bende’-i Ḥâseki Ḥasan

Şüret-i mektûb oḡlundan pederine bu minvâl üzere taḥrîr olunur

Sa‘âdetlü mezîd-i mekremetlü meveddetlü peder-i e‘azz-ı ekremim efendim sultânım ḥazretlerinüñ mübârek dest-i şerîfleri bûs olup mezîd-i ta‘zîm ve tekrîm birle derûn-ı ḥulûş üzere selâmlar olunur. Ḥâtır-ı şerîfleri ‘alâ vechi’t-ta‘zîm istifsâr ḳılınup hemîşe ḥıfz-ı Bârîde müstedâm-ı ‘ömr-ile kâm-yâb olmaḳdan ḥâlî olmayasız âmîn. Eger taraf-ı (4a) aḥvâlimizden zerrece tefahḥuş sezâ buyurılır ise el-ḥamdü li’llâhi te‘âlâ târiḫi du‘â-nâmeye gelince du‘â-yı ḥayrıñız berekâtıyla bi’l-cümle vücûdımız ber-şihḥat olup evḳât-güzâr de‘avât-ı hayriyyeñize müdâvim²⁵ olduğımıza iştibâḥ buyurulmaya. Bu tarafda ‘iffetlü ‘işmetlü vâlide’-i²⁶ ‘azîzim ḳarîn selâmlar idüp mübârek dest-i şerîfiñizi bûs idüp du‘â-yı ḥayrıñızı niyâz ider ve ‘iffetlü ‘işmetlü büyük vâlide’-i ‘azîzim ḳarîn daḫı derûn-ı ḥulûş üzere selâmlar ve du‘âlar iblâḡıyla mübârek ḥâtır-ı şerîfiñizi su‘âl ider ve bu tarafda aḥbâbiñiziñ bi’l-cümlesi ferâde ferâde selâmlar iderler ḥâtırlarıñızı su‘âl iderler bâḳî hemîşe ‘izz-i rif‘at dâ’im-bâd.

1210

Bende’-i maḥtûmuñuz Ḥüseyn

(4b) Oḡlundan vâlidesine mektûb bu minvâl üzere taḥrîr olunur

‘İffetlü ‘işmetlü şefḳatlü vâlide’-i ‘azîzim ḳarîn-i ḥazretlerinüñ ḥuzûr-ı ‘izzetleri şavbınadır. Du‘â-yı nûrânî ve ‘özü-i şenâ’-i rûḥânî²⁷ ibtisârından²⁸ soñra i‘lâm olunan budur ki bu iştîyâḳ odına yanmış oḡluñız aḥvâlinden su‘âl-i şerîf buyurılır ise bi-ḥamdüli’llâh te‘âlâ vücûdımız el-yevm-i şihḥat üzere mevcûd olup leyl ü nehâr du‘âñız evrâdına müdâvimet üzere olduğumuz

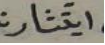
²³ Kelime, metne baḡlı olarak bazı mektuplarda mü’rûvvetlü olarak transkript edilmiştir.

²⁴ İbârede atıf vavına yer verilmediğinden dolayı tamlama şeklinde okunması uygun görülmüştür.

²⁵ Müdâvim (مداوم) kelimesi metin boyunca vokal kullanılarak yazılmıştır.

²⁶ Vâlide (والده) kelimesi metin boyunca vokal kullanılarak yazılmıştır.

²⁷ Rûḥânî (روحانى) kelimesi bu şekilde yazılmıştır.

²⁸ şeklinde yazılan kelimenin “ibtisâr (ابتصار)” olarak okunması uygun görülmüştür.

ħafî²⁹ ve pūşīde bilesiz āmīn yā Mu‘īn ve ol tarafda hemşīrem ‘iffetlü Fāṭıma Ḥanım'a maḥşūş selāmlar olunur mübārek dīdeleri būs olunur. Ḥudāya emānet olalar ve ol tarafda teyzem Zeyneb qarīne selāmlar olunup dest-i şerīfī būs olunur ve du‘ā-yı (5a) ḥayrları niyāz olunur ve bizi bilüp su‘āl idenlere cümlesine ferāde ferāde selāmlar olunur bākī bād.

1210

Bende’-i oğluñuz Süleyman

Vālidesinden oğluna mektüb bu minvāl üzere taḥrīr olunur

Sa‘ādetlü mekremetlü mü’rūvvetlü oğlum Mūsā Ağa ḥazretlerine selāmlar olunur. Sübhānehū ve te‘ālā vücūd-ı şerīflerīñ ekdār-ı kevnıyyeden maşūn ve me’ mūn olmaları de‘avātıyla inhā-yı ḥulūş-gerdeleridür ki benim sa‘ādetlü mekremetlü mü’rūvvetlü oğlum Mūsā Ağa ḥazretleri eger taraf-ı aḥvālımızden zerrece su‘āl olunur ise el-ḥamdü li’llāhi te‘ālā tāriḥ-i mektūba degin bi’l-cümle vücūdımız şıḥhat üzere bilesiz ve bu tarafda ehl-i beytiñiz qarīn selāmlar idüp mübārek dest-i şerīfīñizi būs ider ve maḥtūmuñuz Monla Meḥmed selāmlar ider ve kerīmeñiz ‘Āişe Dudu (5b) selāmlar ider mübārek dest-i şerīfīñizi būs iderler ve hemşīreñ Emīne qarīn selāmlar ider ve teyzeñiz qarīn selāmlar ider mübārek dīdeñizi būs iderler ve benim oğlum mektūbumuz vuşūlünde bir mektüb ile sađlık ḥaberini bizlere bildiresiz ve bu tarafda ḳomşularınıñiziñ cümlesi şıḥhatde olup selāmlar iderler bākī bād.

1210

el- ma‘lūm vālideñiz Fāṭıma ḳadın

Etbā‘ından efendisine mektüb bu minvāl üzere taḥrīr olunur

Devletlü ‘ināyetlü mürūvvetlü³⁰ ‘atūfetlü efendim sulṭānım ḥazretleri devlet ü iḳbāl ü ‘ināyet-i iclāl ile ber-ḳarār olup hem-vāre ḥazret-i Cenāb-ı Ḥaḳ ve Feyyāz-ı Muṭlaḳ ḥazretleri kāffe’-i ‘ibāda maḥz-ı iksīr ziyā-güster olan vücūd-ı lāzım’ül-vücūdlarıñ ekdār-ı dehrden me’ mūn ve maşūn ve ‘ömr-i devletlerinden rüz-be-rüz mütezā’id ve efzūn ve sāye’-i (6a) ‘ināyetlerin fark-ı çākerānımda dā’im ve ebed maḳrūn eyleye āmīn şümme āmīn ve benim devletlü ‘ināyetlü mü’rūvvetlü ‘atūfetlü efendim sulṭānım ḥazretleri eger taraf-ı aḥvālımızden zerrece su‘āl-i şerīf buyurılır ise el-ḥamdü li’llāhi te‘ālā tāriḥ-i bendegānıma gelince vücūdımız şıḥhatde olup leyl ü nehār efendimiziñ du‘ā-yı ḥayrıñız izḳārına müdāvım oldıđım Ḥudā-yı Mūte‘ālīye ‘ayāndur ve benim efendim bu tarafda ḳariyye ahālīleri zimmetlerinde olan yalnız onda biñ ğuruşuñuzı bir dürlü taḥşīl olunmayup bu def’a ma‘lūm devletleri buyurıldıđda Edirne Bostancıbaşısı Ağa'ya ḥiṭāben bir ḳıṭ’a emr-i ‘ālī işdār itdirdüp bir ḳadim-i aḳdām taraf-ı bendelerine irsāl eyleyüp ağa-yı mūmā-ileyh tarafından mübāşir ta’yīn olunup ḳariyye’-i mezbūr ahālīlerinden bi’t-tamām taḥşīl olunup (6b) meblağ-ı mezbūrı taraf-ı

²⁹ Kelimede şedde (◻) kullanılarak yazılmıştır.

³⁰ Yazmada mü’rūvvetlü şeklinde yazılmıştır.

devletlerine irsâl kılınur. Bâkî-i kerem devletlü 'inâyetlü mü'ruvvetlü efendim sultânım hazretlerinüñdür.

1210 Bende' -i Muştafâ

Efendisinden etbâ'ısına mektüb bu minvâl üzere taħrîr olunur

'İzzetlü rif'atlı şadâkatlü rûhum Muştafâ hazretlerine derün-ı hülüş üzere selâmlar olunup ve hayr du'âlar kılınur ve hâl hâtırınız su'âl olunur. Hem-vâre Hâk sübhânehü ve te'âlâ hazretleri tül-i 'ömr ile mu'ammer eyleye âmîn yâ Mu'în. Benim 'izzetlü rif'atlı şadâkatlü rûhum Muştafâ bu def'a taħrîrâtınız gelüp derünında olan madde' -i ma'lûmumuz olmuştur. Ğariyye ahâlîleri zimmetlerinde olan yalnız onda biñ ğuruşuñ taħşîline Edirne Bostancıbaşısı zîde kadruhüya hitâben bir kıt'a emr-i 'âlî ırdâr olunup bu def'a kirâcî' -ı mesfûr birle tarafıñıza (7a) irsâl olunup vuşülünde aĝa-yı mûmâ-ileyh getürüp taraflarından mübâşir ta'yîn olunup ĝariyye' -i mezbûr ahâlîlerinden meblaĝ-ı mezbûrı tamâmen taħşîl itdirdüp bir kadim-i aĝdâm tarafımıza irsâl olunmasına sa'y ve diĝkat eylesiz ihmâl olunmaya ve devletlü Bostancıbaşı Aĝa'ya selâmımız teblîĝ idesin lisânen daĝı taħrîr idesin sa'y-ı devletleri buyurilup müsâ'ade' -i 'aleyhleri mercûdur bâkî.

1210

[İmzâ]

'Abdu'r-raħman Aĝa

Aĝrândan aĝrâna ĝâ'ime şüreti bu minvâl üzere taħrîr olunur

Sa'âdetlü mü'ruvvetlü 'atüfetlü ĝarındaş-ı vâlâ-şânım sultânım Aĝa-yı Celîl âlî-şân hazretleri hem-vâre hıfz-ı Cenâb-ı Bârî'de maħfûz olmaları de'avâtıyla bi-hülüşu'l-bâl edâ ve iĝmâl kılındığı siyâĝında taraf-ı muħlişleri ahvâlinden su'âl -i şerîf buyurilup ise (7b) el-ħamdü li'llâhi te'âlâ taħrîr du'â-nâmeye deĝin vücûdımız ber-şıhhat ve 'âfiyet üzere olup rûz-ı şeb de'avât-ı hayriyyeleriyle evĝatıñız er olduĝımıza iştibâh buyurilmaya. Benim sa'âdetlü mürüvvetlü 'atüfetlü ĝarındaş-ı vâlâ-şânım hazretleri bizim 'ömr-i beşîr-ile irsâl buyurılan ĝâ'imeñiz vuşül ve bu def'a irsâl buyurılan ĝâ'ime' -i meveddetleri daĝı vuşül ve mefhûmı ma'lûm muħlişleri olmuştur. Taħrîr buyurılan revĝan-ı sâde üç yüz on altı ve ĝıyye revĝan-ı sâde alınup hâzırdu³¹. Lâkin götürmede ĝüçlik ve ziyâde perîşânlık olup Hâcî Meħmed merħûm olmuştur ve bizlere gelmezden muĝaddem câriyyelerimiz merħûm olmuşlar berâber getürdüĝimiz câriyyelerimiz biñ biri daĝı merħûm oldu. Bu mişillü daĝı ba'zı dostlarımıza olan kederinde daĝı perîşânlık oldu. (8a) Yoħsa benim sultânım cenâbıñızı hâtırdan ferâmüş etmek ne ĝâbildür. İn-şâ'allâhü te'âlâ bu eşnâlarda Edirne'ye gönderilecek mübâya'alarımız vardur Revĝan-ı sâde daĝı ol vaĝt irsâl olunur. Hemân du'â-yı hayrlarıñız ricâ olunur Hâk te'âlâ

³¹ Hâzır (حاضر) kelimesi bu şekilde yazılmıştır.

hazretleri selâmetler ihsân eyle[ye] âmîn ve benim sultânım hazretleri tahrîr buyurulan sebeb-i tahrîr-i ahvâli Cebelü Ağa'sı hâlâ³² taşşılden geldiği yokdur bu günlerde gelür ve alınur. İn-şâ'allâhü te'âlâ maşşûş kendi adımız birle hâk-pâye irsâl olunur. Bir dürlü elem üzre olmayasız ve işâret buyurulan yayla huşûşî Yümnîhi te'âlâ adamımız ol şuya gönderildikde aña dahı nizâm verilir. Benim sultânım Naşûhî Ağa merhûm olmuş Hâk te'âlâ hazretleri rahmet ve mağfîret eyleye. Hâk te'âlâ (8b) hazretleri sizlere ve bâkîlere tül-ı 'ömler ihsân eyleye âmîn ve bu tarafda usta ve Hâcî 'Ömer Ağa derün-ı hulûş üzre selâm du'âlar idüp mübârek hâtır-ı şerîflerîñizi su'âl iderler. Bu tarafda Kûçek Hâcî Hâfîz selâmlar idüp hâtır-ı şerîflerîñizi su'âl ider ve bizim Hâcî Aşmed dahı hulûş üzre selâmlar ider ve Hâcî Kürt dahı hâk-pâye yüz sürerler ve benim sultânım hazretleri bu sene'-i mübârekde olan Kûçek Saçabaş Ağa'nın ahvâli tahrîr buyurulmuş anlarıñ böyle olacağı dahı âsitânede sultânımıñ ma'lûmıdır. Hemân Hâk te'âlâ hazretleri cümleye selâmetler ihsân eyleye âmîn. Ol tarafda hizmet-i şerîfîñizde hazînedâr Hâcî Muhammed hazretlerine selâmlar olunur ve çahveci Hâcî Hüseyin³³ hazretlerine (9a) selâmlar olunur. Hizmetiñizde olan Veys H'âce huzûrlarına selâmlar olunur hâtırları su'âl olunur ve benim sultânım hazretleri bundan muqaddem cenâbîñiza niyâz olan çoçi hâtır-ı şerîfîñden ihrâcî buyurmayasız. Bir a'lâ çoçi münakkaş ve pâk-ı tākımıyla ve bî-kuşûr a'lâ ve bār-gîrleri gök olsun hâşılı çoçi her tākımıyla ziyâde a'lâ olsun ricâ ve niyâz olunur ve bundan böyle tarafımızı mübârek hâtırdan ihrâcî buyurulmamaları me'mûl-i hâlişânemizdür. Bâkî hemîşe 'ömr-i sürür ber-mezîd bād.

1210 el-muhibbü'l-muhtâş Hâcî Aşmed Hâseki Haşşa serî'a'-i evvel

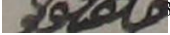
Akrândan akrâna mektûb şüreti bu minvâl üzre tahrîr olunur

Sa'âdetlü mü'ruvvetlü mekremetlü mezîd-i meveddetlü qarındaş-ı e'azz-ı ekremim sultânım ağa-yı 'âlî-ğadr hazretlerinüñ nâdî'-i sa'âdetler şavbına mezîd-i ta'zîm (9b) ve ikrâm birle durer-i de'avât-ı hâlişât maħabbet-füzün ve ğurer-i teslîmât-ı muşâdağat meveddet-nümün ancak ve ihdâ pürsiş-i hâtır-ı 'atırları 'alâ vechi't-tekrîm mer'î kılındığı siyâkıñda nümude'-i muhtâşânemiz budur ki benim sa'âdetlü mü'ruvvetlü mekremetlü mezîd-i meveddetlü qarındaş-ı e'azz-ı ekremim sultânım ağa-yı 'âlî-ğadr hazretleri beynehümâda cārî olan huķûkumuza binâ'en her-bâr zîkr-i cemîlleri evşâf-ı ħamîdeleriyle evķât-ğüzâr olup istifsâr-ı hâtırlar için iki üç kıt'a mektûb tahrîr ve irsâl olunmuşdur. Vuşüllerini müş'ir-i mektûbuñuz zühür etmemişdür. Peyâm-ı 'âfiyetlerine intizâr ve müterakķıb oldığımız ma'lûmuñuzdur. Bu def'a hâtır-ı şerîfîñiz su'âl-içün mektûb-ı maħabbet tahrîr ve irsâl olunmuşdur. İn-şâ'allâhü te'âlâ ledâ şerefü'l-vuşul (10a) ma'lûm sa'âdetleri olduğda peyâm-ı

³² Hâlâ (حالا) kelimesi metin boyunca bu şekilde yazılmıştır.

³³ Hüseyin (حسين) kelimesi, ح ile yazılmıştır.

maḥabbet ve ‘āfiyetleri iş‘ārıyla tarafımızı mesrūr buyurup ve taraf-ı sa‘ādete nemikdār revḡan-ı sāde muktezā olduğu taḥrīr ve işāret eylemeñiz ḥazz-ı mevfur oluruz. Fī-mā-ba‘d taraf-ı muḥlişñiz ḥātırdan ve du‘ā-yı ḥayrlarından ferāmūş etmeyüp her-bār mektüb-ı mergūblarıyla tarafımızı yād ve mesrūrül-fuād buyurmaları me‘mül ve mercüdür ve benim sultānım ḥazretleri maḥtüm-ı muḥteremleriñiz ‘izzetlü el-Ḥācı İsmā‘īl Aḡa’ya du‘ālar olunur ḥātır-ı ‘izzetleri su‘āl olunur. Ḥıfz-ı Ḥūdada olalar faẓiletlü Kātib Efendi ḥuzūrlarına selām du‘ālar olunur ḥātırları su‘āl olunur. Ol tarafda bizi bilüp su‘āl iden aḥbāba selāmımızı teblīḡ buyurmanız me‘müldür. Bāķī hemīşe eyyām-ı sa‘ādet mezīd bād.

1210 ³⁴ Ḥācı Aḥmed Ḥāseki Ḥaṣṣa

(10b) Cizye-i iltizām temessüki bu minvāl üzre taḥrīr olunur

Vech-i taḥrīr budur ki işbu biñ iki yüz on senesine maḥsūben bā-berāt-ı ‘ālī-şān-ı Edirne ve tevābi‘i kalemī gebrān cizyesi cibāyeti sa‘ādetlü Selīm Efendi ḥazretleriñ ‘uhde’-i sa‘ādetlerinde olup kalem-i mezbūr mülḥakātından bālāda zıkr olundığı vech üzre Uzuncaābād ve³⁵ Zaḡra’-i ‘atīk ve Zaḡra’-i cedīd kazālarınıñ yalnız biñ altı yüz on üç ‘adet a‘lā ve yalnız on iki biñ sekiz yüz altmış beş evsaṭ ve yalnız biñ altı yüz on üç ednā evrākları olup bir mücib-i şürūt berāt-ı ‘ālī-şān beher a‘lā evrākı on bir ḡuruş ve beher orta evrākı beşer bucuḡ ḡuruşa ve beher ednā evrākı ikişer bucuḡ ḡuruş bir rub‘ı olmak üzre müctemi‘ olan yalnız (11a) on altı biñ toḡsan bir ‘adet evrākı tamāmen ve kāmilen aḡz-ı kabz idüp māl-ı mīrāşı ḥesāb olunduḡda yalnız toḡsan iki biñ toḡuz yüz otuz altı ḡuruş bir rub‘ı bālīḡ olmaḡıla vech-i meşrūḥa üzre zıkr olunan māl-ı cizye’i aḡa-yı mūmā-ileyh ḥazretlerinden üzerime der‘uhde ve iltizām ve ber-minvāl-i muḥarrer bende kendi ḥüsn-i rızā ve iḥtiyārım ile iltizāmı kabül idüp bi-‘avni’llāhi te‘ālā işbu biñ iki yüz on senesi māh-ı muḥarremü’l-ḥarāmı ḡurre si gününden sene’-i mezkūre maḥsūben kazā’-i mezkūrunda cizye evrāklarıñ ḡuşād ve re‘āyāya tevzī‘ ve taḡsīm olunup māl-ı mīri cibāyetine mübāşeret olunduḡdan soñra müctemi‘ olan māl-ı cizye’i evvel-be-evvel taḡşīl ve tamāmen edā ve teslīm eylemek şartıyla evrāk-ı mezkūreniñ māl-ı (11b) mīrāsı olan sālifü’z-zıkr yalnız toḡsan iki biñ toḡuz yüz otuz altı ḡuruş bir rub‘ı üzerime deyn ü der-zımmet idüp vācibü’l-edā ve lāzımü’l-kaẓā ṣaḥīḥan deynümdür. Bi-‘ināyeti’llāhi’l-Melik-i müte‘āl³⁶ vaḡt u zamānıyla cānib-i Miriç’den evvel-be-evvel taḡşīl ve tamāmen edā ve tekmīl idüp ve ḥīn-i taḡşīlde kazā’-i mezbūreler re‘āyālarına evrāk-ı tevzī‘inde māl-ı mīriden mā-‘adā muḡayir-i şürūt berāt-ı ‘ālī-şāndan āḥir bahāne ile re‘āyādan bir aḡçe ve bir ḥabbe ziyāde muṭālebe olunup ve civār-ı kazā re‘āyālarına ḥafiyyeten bir evrāk

³⁴ Kelime okunamamıştır.

³⁵ Bağlaç tekrar edilmiştir.

³⁶ “Yüce Allah” anlamına gelen tamlamanın Arapça aslı şu şekildedir: Melikü’l-müte‘āl

virmeğe zühür ider ise girüye redd olunmağ şartıyla ve 'ıyâzü bi'llâhi te'âlâ kendi ihmâl ve tekäsülüm hasebiyle bile tevzî' yerimde evrâk-ı cizye kalup ve yâhüd gayrı güne zarar iddi'asında olur isem el-hükkâm (12a) da'vâmız mesmû'a ve mağbûle olmamağ üzere işbu şartı mutazammın deyn temessüki ketb olunup taraf-ı sa'âdetlerine verildi. İn-şâ'allâhu te'âlâ hazretimiziñ itmâmı müyesser olup deynim olan mâl-ı mîr'-i mezkûreyi taraf-ı mûmâ-ileyh tamâmen ve kâmilen edâ ve teslîm ve kaṭ'-i alâkamı aldığımızda işbu memhûr deyn temessüküm redd-i şakḳ oluna.

1210

[İmzâ]

Meḥmed Hâseki Hâşşa sâkin-i Edirne

Efendi olanlara mektûb bu minvâl üzere taḥrîr olunur

Fazîletlü semâhatlü re'fetlü efendim sultânım efendi hazretlerinüñ huzûr-ı şerîflerine selâm du'â-yı hayrlar olunup hem-vâre Hâk sübhânehü ve te'âlâ vücûd-ı şerîfleriñ ekdâr-ı kevniyyeden maşûn ve me'mûn olmaları de'avâtıyla inha-yı hülûş-gerdeleridür ki benim fazîletlü semâhatlü re'fetlü efendim sultânım efendi hazretleri eger taraf-ı ahvâlimizden zerrece tefahhuş sezâ (12b) buyurılır ise bi-hamdüli'llâhi te'âlâ vücûdımız şihhat üzere olup leyl ü nehâr efendimiñ du'â-yı hayrlarına müdâvim olduğım Hudâ-yı müte'âlîye 'ayândur ve benim efendim bu def'a hediye'-i fakîrânemizden bir kuṭı kabağ helvâsı irsâl olunmuşdur. Ma'zûr buyurup bu ḥaḳîri du'â-yı hayrıñızdan yâd buyurmayup düşdükçe şihhat-i hayrıñız ile mesrûr buyurasız. Bâḳî 'izz-i rif'at dâ'im bâd.

1210

Bende'-i Meḥmed Ağa

Tarla temessüki şüreti bu minvâl üzere taḥrîr olunur

Vech-i taḥrîr-i ḥurûf budur ki ḥâlâ Âsitâne'-i 'Âliyye'de merḥûm ve mağfûrûn-leh Ebû'l-feth Sultân Meḥmed Hân 'aleyhi'r-raḥmeti ve'l-ğufrân hazretlerinüñ câmi'-i şerîf ve 'imâret-i 'âmireleri evḳâfi muḳâta'alarından Edirne ḳazâsına tâbi'-i Fikile ḳariyyesi³⁷ biñ iki yüz on senesi martı (13a) i'tibârıyla 'uhde ve iltizâmında olup ḥâlâ ḳariyye'-i mezbûr tobrağında vâḳi' bir ḳıṭ'a tarla bir tarafı Meḥmed tarlası ve bir tarafı Mûsâ tarlası ve bir tarafı dere ve bir tarafı ṭariḳ-i 'âmm ile maḥdûd tohumına on kîle tohum isti'âb ider. Tarlaya mutaşarrıf olan Ahmed Paşa kendi ḥüsn-i rızâsıyla talebi olan işbu dârende'-i temessük 'Alî Paşa beş guruş ferâğ ve ḳaşriyyet³⁸ idüp ben daḥı ḳariyye'-i mezbûruñ zâbiṭi olduğım ecden ḳânûn-ı pâdişâhî üzere resmeñ alup taşarrufuna izin³⁹ verilüp yerine işbu cedîd-i temessük i'tâ

³⁷ Köy anlamına gelen "Karye" kelimesi, metin boyunca şedde () kullanılarak yazılmıştır.

³⁸ Kasriyyet (كسرييت) kelimesi bu şekilde yazılmıştır.

³⁹ Arapça, izin ve müsâade anlamına gelen "izn" kelimesi vokal kullanılarak izin şeklinde yazılmıştır.

olundu sāl-be-sāl a'şār-ı şer'iyyesin zābiṭi olanlara edā idüp tarafımızdan ve taraf-ı āhirden māni' ve müdāhale eylemeye.

1210

[İmzâ]

Aḥmed zābiṭ kariyye'-i mezbūr

İltizām temessüki şüreti bu minvāl üzre taḥrîr olunur

(13b) Vech-i taḥrîr-i ḥurûf budur ki işbu biñ iki yüz on senesi martına maḥsûben iltizāmı 'uhdemizde olan İsmā'ilce muḳāṭa'asınıñ iltizāmına ṭālib ve ergab olan işbu dārende'-i temessük 'izzetlü 'Alī Ağa zīde ḳadreye sene'-i mezbūr martı ibtidāsından şubāṭı ḡāyetine degin bir mūcib-i sene'-i sābıḳ der-'uhde ve iltizām olunup ol daḡı iltizām ve der-'uhde' ḳabül eyleyüp ve bedel-i iltizāmı olan üç yüz ḡuruşı aḡa-yı mūmā-ileyh yerinden tamāmen aḡz ü ḳabz olunup yerine işbu zabṭ temessüki i'tā olundu. Gerekdür ki muḳāṭa'a'-i merḳūmede ḡāşıl olan a'şār-ı şer'iyye ve rūsūm-ı 'örfiyye ve bād-ı hevā ve yava ve ḳaçkun ve resm-i ispence ve resm-i bāḡāt ve resm-i ḳovān ve rūsūmāt-ı sā'ire öteden berü ve her ne vechle zabṭ ü rabṭ oluna gelür ise mūmā- (14a) ileyh tarafından daḡı ol vechle zabṭ olunup taraf-ı āhirden kimesne māni' olmaya.

1210

[İmzâ]

Meḡmed mültezim kariyye'-i mezbūr

Hān-ı iltizām temessüki şüreti bu minvāl üzre [taḥrîr olunur]

Vech-i taḥrîr-i ḥurûf budur ki işbu biñ iki yüz on senesi maḡrûsa'-i Edirne ḳazāsına tābi' Paşa kariyyesinde bir 'adet ḡānın bir rub'ı ḡışsemiziñ iltizāmına ṭālib olan işbu dārende'-i temessük Üstüyān kefereye yigirmi ḡuruş iltizām ve ol daḡı iltizāmını ḳabül eyleyüp bedel-i iltizāmı olan meblāḡ yerinden tamāmen aḡz ü ḳabz eyledüm ve yerine işbu memhūr-ı zabṭ temessüki i'tā olundu. Senesi tamāmına degin zabṭ ü rabṭ eyleyüp tarafımızdan ve taraf-ı āhirden kimesne māni' olmaya.

1210

[İmzâ]

Hācı Meḡmed mutaşarrıf-ı mezbūr

(14b) Deyn temessüki şüreti bu minvāl [üzre] taḥrîr olunur

Vech-i taḥrîr-i ḥurûf budur ki işbu biñ iki yüz on senesi māh-ı zi'l-ḳa'deniñ ḡurresinden otuz bir ḡün va'de ile sa'ādetlü Hācı Meḡmed Aḡa'dan ḳarz-ı şer'ī olmaḡ üzre yalnız sekiz ḡuruş aḡz ü ḳabz eyledüm deynümdür te'kīdül-aşl nışfı yalnız dört ḡuruş ider. Zımmetimde deynümdür in-şā'allāhü te'ālā va'dem tamāmında zıkr olunan meblāḡ-ı mezbūrı aḡa-yı mūmā-ileyh tamāmen edā ve teslīm eyledigimde yerinde olan işbu deyn temessüküm gerüye redd-i şaḳḳ oluna ve's-selām.

1210 Bende' -i İbrâhim kıbtî

Deyn temessüki şüreti bu minvâl üzre taḥrîr olunur

Vech-i taḥrîr-i ḥurûf budur ki işbu biñ iki yüz on senesi şevvâl-i (15a) şerîfiñ yigirmi birinci gününden iki yüz seksen bir gün tamâmına degin edâ ve teslîm etmek üzre işbu ḥâfizü't-temessük Dergâh-ı 'Âlî kapucibaşlarından devletlü 'inâyetlü 'Alî Ağa yerinden cihet-i karz-ı şer'î yalnız üç yüz yetmiş sekiz ğuruş aldımki te'kîdü'l-aşl nısfı yalnız yüz seksen toğuz ğuruş ider deynümdür. Yümnîhi te'âlâ va'de'-i mezkûr ḥulûlünde⁴⁰ maḳpûzum⁴¹ olan üç yüz yetmiş sekiz ğuruş aĝa-yı mûmâ-ileyh ḥazretlerine tamâmen edâ ve teslîm eyledigimde işbu yerine virdigim deyn temessüküm gerüye redd-i şaḳḳ oluna.

1210 Bende' -i el-Hâcı İsmâ' il Hâseki-zâde

Deyn temessüki şüreti bu minvâl üzre taḥrîr olunur

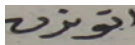
Vech-i taḥrîr-i ḥurûf budur ki işbu biñ iki yüz on senesi mâh-ı (15b) zî'l-ka'deniñ yigirmi birinci günü dârende'-i temessük ma'rifetlü Murtaẓâ Efendi yerinden bâ-defa'ât min ḥaysi'l-mecmû' yedi yüz yetmiş ğuruş aldım ki te'kîdü'l-aşl nısfı yalnız üç yüz seksen beş ğuruş etmekle deynümdür. Yümnîhi te'âlâ zıkr olunan deyni mûmâ-ileyhe tamâmen edâ ve teslîm eyledigimde yerine virdigim işbu deyn temessüküm gerüye redd-i şaḳḳ oluna.

1210

[İmzâ]

Meḥmed Aĝa

Ḳışlaĝ temessüki şüreti bu minvâl üzre taḥrîr olunur

Vech-i taḥrîr-i ḥurûf oldur ki biñ iki yüz on senesi martına maḥsûben ber-vech-i iltizâm 'uhdemizde olan İsmâ' ilce muḳâta'ası qaralarından Şoĝucaĝ qarriyesiniñ ḳışlaĝına tâlib olan işbu dârende'-i temessük ḳöyü kâḥyaya ḳışlaĝ-ı mezbûrı rûz-ı ḳasım (16a) ibtidâsından sene'-i mezbûr şubâtı ĝâyetine gelince sene'-i sâbıķı üzre yüz yigirmi ğuruşa tarafımızdan iltizâm olunup ve meblâĝ-ı merḳûmı mersûm yerinden tamâmen aḥz ü ḳabz olunmaĝla yerine işbu zabt temessüki i'tâ olundu. Gerekdür ki ⁴² şuyundan aĝnâmi intifâ' idüp zabt taşarrufuna kimesne mâni' olmaya.

1210

[İmzâ]

Meḥmed zâbiḫ muḳâta'a-i mezbûr

⁴⁰ Hulûl (حلول) kelimesi bu şekilde yazılmıştır.⁴¹ Makbûz (مقبوض) kelimesi bu şekilde yazılmıştır.⁴² Kelime okunamamıştır.

İltizâm temessüki şüreti bu minvâl üzere tahrîr olunur

Vech-i tahrîr-i hürûf budur ki Maħrûse'-i İstanbul'da vâkı' cennet mekân firdevs-âşiyân merhûm ve mağfûr lehu Eb'ül-feth Sultân Meħmed Hân ğazî tâbe şerâhu ħazretlerinüñ câmi'-i şerîf ve türbe'-i münîf ve mekteb-i lâtif ve 'imâret-i 'âmire ve dârü'ş-şifâ'-i ma'mûre ve medâris-i şemâniyeleri evkâfî muķâta'alarından olup Rûm ilinde vâkı' (16b) Fikile ve tevâbi' muķâta'asının işbu biñ iki yüz on senesi martı ibtidâsından şubâtı ğâyetine varınca bir sene tamâmına deĝin iltizâmen zabtına dârende'-i temessük kıdvetü'l-emâşil ve'l-akrân Hâseki Hâcî Meħmed Aĝa zîde ħadrühüya tâlib ve ergab olup ve sene'-i mezbûre maħsûben mâl-ı vaķfın tamâmen edâ ve teslîm ve umûr-ı vaķfa şarf u istihlâke izn virüp hîç vech ile zarar ve ħüsrân iddiâ'sından teberrî'-i zimmet etmekle muķâta'a'-i mezbûr sene'-i merķûmede mûmâ-ileyh der-'uhde ve ilzâm ve ol daħı vech-i meşrûħa üzere ħabûl ve iltizâm etmekle ħasebü't-tevliye zabt-içün yerine işbu temessük virildi. Yümnîhi sübhânehû ve te'âlâ sene'-i ħitâmına deĝin muķâta'a'-i merķûmı aĝa-yı mûmâ-ileyh zabt idüp vâkı' olan a'sâr-ı şer'iyye (17a) ve rûsûm-ı 'örfiyye ve cürm-i cinâyet ve bād-ı hevâ ve tapû-yı zemîn ve beytül-mâl-i 'ämme ve ħaşşa ve mâl-ı mefķûd ve ĝâ'ib ve yava ve kaçkun ve ħul ve câriyye müzdeĝanesi ve resm-i çift ve bennâk ve mücerred ve 'arûsâne ve gerdek ve ispence'-i gebrân ve bid'at-ı ħenâzîr ve bâcî-i ħamr ve şîre ve bâcî-i bây-ı aĝnâm ve resm-i aĝıl ve otlak ve kışlak ve yaylak ve 'öşr-i karâde ve ketân ve 'âdet-i deştibâni ve 'öşr-i besâtîn ve bâĝat ve sâ'ir 'âi'dât ve müteveccihen cüzî' ve küllî her ne ise sinîn-i sâbıkada ola ĝeldiĝi üzere aħz ü ħabz ve cem' ve taħşîl eyleye ve muķâta'a'-i mezbûr ez-ħadîmü'l-eyyâm[a] dek ħaze'l-an evķât-ı selâtin-i 'izâmnda cârî⁴³ ve mer'î olan şürû-ı ser-bestiyet mücebince maķrûrül-ķalem ve maķtû'ül-ķadem min- (17b) küllî'l-vücûh ser-bestiyet olmaĝla kemâ-fi's-sâbık ser-bestiyet üzere zabt ü rabt ve rûsûm-ı ser-bestiyesin aħz ü ħabz ve cem' ve taħşîl eyleye. Ol bâbda taraf-ı âħirden hîç ferd mâni' ve dâfi' olmayup daħl ve ta'arruz ħılmayalar.

1210

[İmzâ]

Hüseyn mütevellî-i vaķf

Ķať'-i 'alâķa şüreti bu minvâl üzere tahrîr olunur

Bâ'îş-i taħvîl-i evil oldur ki biñ iki yüz on senesi mâh-ı şevvâl-i şerîfiñ ĝurresinden işbu ħâfîzu'l-taħvîl sa'âdetlü el-ħacı Aħmed Aĝa ile beynimizde cereyân iden ĝerek cizye-i kefere iltizâmı ve ħıbî cizyesi iltizâmından ve ĝerek sâ'ir ħuķuķa müte'allik umûr-ı ħuşuşlarımız min-küllî'l- mecmû'a ĝerek iltizâmen ve ĝerek sâ'ir ħuķuķa müte'allik ħuşuşlarımız kendi ħüsn-i rızâ ve ihtiyârımız ile ħesâblarımız rû'iyet olunup (18a) birbirlerimizde bir aķçe ve

⁴³ Kelime şeklinde yazılmıştır.

bir habbe alacak haklarımız kalmayup ve tarafında olan tahvîlâtlarımız birbirlerimizde i'tâ ve kat'-i 'alâka olunup bundan böyle gerek iltizama müte'allik ve gerek sâ'ir hukuğa müte'allik tarafından temessük ve tahvîl zuhûr idüp hukuğ iddi'asında olur ise 'amelî ve i'timâd olunmayup birbirlerimizden zimmetlerimiz ibrâ olunup⁴⁴ kat'â bir akçe ve bir habbe birbirlerimizde hakkımız olmadığını müş'ir ağa-yı mûmâ-ileyh yerine işbu kat'-i 'alâka i'tâ olundı hîn-i hâcetde ibrâr oluna.

1210

[İmzâ]

Muştafâ Ağa

Celeb-keşân temessüki şüreti bu minvâl üzre tahrîr olunur

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki vilâyet-i Rûm ilinde ber-vech-i mâlikâne ve ber-vech-iştirâk zabt ve taşarruflarımızda olan şavl-ı kavlı (18b) celeb-keşân bedel-i agnâm muqâta'ası mülhâkâtından Çermen Sancağı'nda ve tevâbi'i Uzuncaâbâd Hâşküy kazâ ve qarâlarında vâki' celeb-keşân bedel-i agnâm rûsûmınıñ işbu biñ iki yüz on senesine mahsûben emr-i vâfir mücebince cem' ve tahşîli işbu dârende'-i temessük kıdvetü'l-emâşil ve'l-akrân Hâseki Mehmed Ağa der-'uhde ve iltizâm olundığına binâ'en yerine işbu zabt temessüki verildi. Şöyleki târih-i mezbûre mahsûben mezbû[r]-ı celeb-keşân bedel-i agnâm rûsûmını mûmâ-ileyhiñ yerine verilmeden emr-i vâfir mücebince cem' ve tahşîl mûmâ-ileyh dahı bedel-i iltizâm-içün tarafımıza virdiği memhûr ve ma'mûl bir deyn-i muharrer-i şürût taksişleri edâ ve teslîm etmek şartıyla mezbûr-ı celeb-keşân agnâmı rûsûmınıñ cem' ve tahşîl ve zabtına taraflarımızdan (19a) ve taraf-ı âhirden hiç ferd vâki' ve merâhim olmayup dahl ve ta'arruz kılmayalar.

1210

[İmzâ]

Muştafâ mutaşarrıf muqâta'a-i mezbûr-ı iştirâk

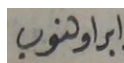
[İmzâ]

'Alî mutaşarrıf muqâta'a-i mezbûr-ı iştirâk

Nüzl tahvîli şüreti bu minvâl [üzre] tahrîr olunur

Bâ'is-i tenmîk oldur ki işbu biñ iki yüz on senesine mahsûben bâ-cümle ma'rifetiyle bâ-fermân 'alî tevzî' ve takşîm olunan bedel nüzl defterine Muştafâ adına alınup vilâyet umûrına şarf ve ba'de defter-i mezbûre vaz' olunan altmış gurusı cizye Der-sa'âdetlü Mehmed Ağa'dan bâ-tamâm ahz ü kabz eyledikde mûmâ-ileyhiñ edâsına müş'ir yerine işbu tahvîl i'tâ olundı.

⁴⁴ l harfî görselde verildiği üzere ortak olarak kullanılmıştır:

1210

mine'l- 'aşr Muştafâ

İltizâm temessüki şüreti bu minvâl üzre taḥrîr olunur

Vech-i taḥrîr-i ḥurûf oldur ki işbu biñ iki yüz on senesi **(19b)** martına maḥsûben iltizâmı 'uhdemizde olan İsmâ' ilce muḳâta'asınıñ iltizâmına ṭâlib ve râğıb olan işbu dârende'-i temessük 'izzetlü 'Ali Ağa zîde ḳadrühüya sene'-i mezbûr martı ibtidâsından şubâtı gâyetine degin bir mûcib-i sene'-i sâbıḳdur. 'Uhde ve ilzâm olunup ol daḫı iltizâmudur. 'Uhde'-i ḳabûl eyleyüp ve bedel-i iltizâmı tamâmen aḡa-yı mûmâ-ileyh yerinden aḫz ü ḳabz olunup yerine işbu zabṭ temessüki i'tâ olundu. Gerekdür ki muḳâta'a'-i merḳûmda ḥâşıl olan⁴⁵ a'şâr-ı şer'iyeye ve rûsûm-ı 'orfıyye ve bâd-ı hevâ ve yava ve ḳaçḳun ve resm-i ispence ve resm-i bâḡât ve resm-i ḳovân ve rûsûmât-ı sâ'ire öteden berü ve her ne vechle zabṭ ü rabṭ oluna geldiyse mûmâ-ileyh tarafından daḫı ol vechile zabṭ olunup ṭaraf-ı âḫirden kimesne mâni' olmaya.

1210

[İmzâ]

Meḫmed mültezim-i mezbûr

(20a) Yeñi bâḡ dikmek için temessük bu minvâl üzre taḥrîr olunur

Vech-i taḥrîr-i ḥurûf oldur ki işbu biñ iki yüz on senesi martına maḥsûben iltizâmı 'uhdemizde olan İsmâ' ilce muḳâta'ası ḳaralarından fülân ḳariyye arâzîsinden baḡlar ḳurbunda bir miḳdâr ḫâlî bozḳır bir ṭarafı fülân bir ṭarafı ḳalan bir ṭarafı fülân ṭarafı râbi'i yol ile maḫdûd taḫmînen on dönüm ḫâlî bozḳırınıñ kürümî bâḡı ḡars etmek için ṭarafımızdan temessüke ṭâlib olan Boyçu zimmî yerine izni ḫavî işbu cedîd-i temessük i'tâ olundu. Gerekdür ki beher sene zâbiṭi olanlara dönüm ḫaḳḳın edâ eyledikde ṭarafımızdan ve ṭaraf-ı âḫirden kimesne mâni' olmaya.

1210

[İmzâ]

Meḫmed zâbiṭ muḳâta'a-i mezbûr

(20b) Babasından oḡluna mektûb bu minvâl üzre taḥrîr olunur

'İzzetlü mürüvvetlü meveddetlü maḫabbetlü gözüm nûrı ciḡer-güşem oḡlum mü'ezz'in başı 'Alî Efendi ḫazretlerinüñ ḫuzûrlarına mezîd-i maḫabbet ve keşîr-i meveddet üzre derûn-ı dilden ve cân-ı göñülden selâmlar olunduḡdan soñra mübârek ḫâṭırlarınıñ su'âl ve dîdeleriniñ bûs olunur. Eger ṭaraf-ı pederiniz aḫvâlinden su'âl olunur ise taḥrîr ve ruḳye degin vücûdımız şıḫḫat ve 'âfiyet üzre mevcûd iken irsâl olunan mektûb-ı şerîfiniz bir vaḳt-i mübârekde vürûd idüp derûnunda taḥrîrâtınıñ bi'l-cümle mefhûmı ma'lûm pederleri olduḡda ez-dil-i cân memnûn olup siz oḡlumı görmüş ḳadar **(21a)** oldum. Hemân ḫaḳ celle ve 'âla ḫazretleri dünyâ gözüyü

⁴⁵ Kelime tekrar edilmiştir.

görüşmek naşîb müyesser eyleye âmîn sümme âmîn. Benim oğlum mektûbuñuzda ba‘zı şeyler taħrîr olunmuş Yümnîhi te‘âlâ taħrîriñiz üzre alup irsâl ideriz bir miqdâr iş‘âl keşîremiz olmağıla bu def‘a alınmağ imkânı degildir. Lâkin elem üzre olmayasız irsâl olunur ve bu tarafda vâlideñiz qarîn derûn-ı hulûş üzre selâmlar duâ‘lar idüp mübârek dîdeleriñ bûs ider ve hemşireñiz qarîn dahı maħabbet birle selâmlar idüp mübârek dest-i şerîfiñizi bûs ider ve qarındaşıñız Aħmed Ağa derûn üzre selâmlar ider. Bundan böyle gelür vâki‘ oluğça şihhat-ı ‘âfiyet haberleriñ taħrîrdeñ **(21b)** ferâmûş buyurmayasız. Mektûbuñızı gördükde siz oğlumı görmüş kadar olurız ve bu tarafda aħbâbiñiz ve komşular cümlesi ferâde ferâde selâmlar ider hâtırlarıñızı su‘âl iderler ve ol tarafda bizi bilüp su‘âl idenleriñ fi'l-cümle⁴⁶ aħbâblarımıza ferâde ferâde selâmlar olunur hâtırları su‘âl olunur teblîğ idesiz. Bâkî hemîşe ‘izz-i rif‘at dâ‘im-bâd.

1210

[İmzâ]

Mustafâ Efendi

İspence tezkire şüreti bu minvâl üzre taħrîr olunur

Edirne nâhiye Manastır kazâ‘ qarîyye-i Fikile vech-i meşrûha üzre biñ iki yüz on senesi mesfûruñ resm-i ispencesi tarafımıza edâ olunmuşdur.

İvan veled-i Niğola

[İmzâ]

Hâcı Mehmed zâbiğ-i mezbûr

(22a) vech-i meşrûha üzre biñ iki yüz on senesi maħsûben Hâcı İsmâ‘îl Ağa yerinden giyâh ve bostân ‘öşri bedeli ve hizmetkârlarıñ resm-i ispenceleri Seyyid Halîl Ağa yeriyle aħz ü kabz olup yerine işbu tezkire verildi.

1210

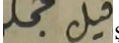
[İmzâ]

Mehmed zâbiğ qarîyye’-i mezbûr

vech-i meşrûha üzre biñ iki yüz otuz senesine maħsûben Hâcı İsmâ‘îl Ağa yerinde giyâh ve bostân ‘öşri bedeli ve hizmetkârlarıñ resm-i ispenceleri Seyyid Halîl Ağa yeriyle aħz ü kabz olup yerine işbu tezkire verildi ve i‘tâ olundı ve's-selâm.

[İmzâ]

el-Hâcı İsmâ‘îl Efendi

⁴⁶ Kelime, şeklinde yazılmıştır.